

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi:13-fevral 2022

Ma'qullandi:18-fevral 2022

Chop etildi:23-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

Boburiylar sulolasi, qo'shin tarkibi, Moxaja, Bobur, bandoqchilar, shamshirbozlar

U ko'plab iste'dodlarga ega bo'lgan inson edi. Zahiriddin Muhammad Bobur 1483- yil 14-fevralda Andijonda tavallud topgan . Hindiston va Afg'onistonni zabt etgan buyuk sarkarda va davlat arbobi, lirik asarini sharq she'riyatining yorqin asarlari bilan taqqoslash mumkin bo'lgan buyuk shoir, buyuk geograf va tarixchi, biolog. Uning qalbida ajdodlari va zamondoshlarining ijodi alohida o'rin egallaydi. Bobur hamisha el-yurt , xalq uchun ma'suliyatni his etib kelgan. XVI asr boshlarida Hindiston siyosiy parokandalik holatida edi. Talantli sarkarda , tajribali davlat arbobi Mirzo Bobur qulay sharoitdan ustalik bilan foydalandi. 1526-yili Mirzo Bobur ning janglarida toblangan 20ming qo'shini Afg'onistonning tog'li yo'llari orqali Hindistonga yurish qildi . G'arbdagi Boburshunos olimlardan biri ingliz olimi Valdemar Xansen o'zining

BOBURNING HARBIY SARKARDALIK FAOLIYATI, TAKTIKA VA JANG SAN'ATINING XALQARO DOIRADA O'RGANILISHI

Jumaboyeva Nilufar Soyibjon qizi¹,

O'rolova Elinur Shuhratovna²,

Qurbonova Marjona Erkin qizi³,

Bozorov Quvonchbek Dilmurod o'g'li⁴

^{1,2,3,4} Denov tadbirkorlik va pedagogika institutining talabalari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6228808>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Boburning qo'shin tuzilishi, Boburiylar sulolasi , Boburnoma asari haqida malumot va fikrlar keltirilib o'tilgan.

1986-yilda Dehlida chop etilgan "Tovus toj yoki mo'g'ullar saltanati qismati" kitobida boburiylar sulolasining Hindistondagi 332 yillik hukmronlik davri ana shu tovusning tojidir.

Boburning qo'shin tarkibi. O'rta asrlar Musulmon sharqining buyuk davlatlaridan biri bo'lgan Boburiylar davlatining boshqarish va saqlab turish uchun qudratli vat emir intizomga ega qo'shin lozim bo'lib , saltanat hukmdori qo'lida juda katta hajmdagi qo'shin bo'lgan. Harbiy qo'shin harbiy malakani aniqlash va takomillashtirish maqsadida har yili ko'rikdan o'tkazilgan . Hind tarixchisi V.D. Moxajaning ta'riflashicha , Boburiylar davlatida qurolli kuchlar asosan 5 toifaga bo'lingan. Ular:

1. Suvoriylar

2. Jangchi fillar kavaleriyasi

3. Piyoda askarlar
4. To'pchilar
5. O'qchilar

Shuningdek, ularga uncha ko'p bo'lmagan miqdordagi harbiy dengiz va daryo floti qo'shinlari ham mavjud bo'lgan. asrlar osha bo'lgan an'analarga ko'ra har bir lashkarboshi, vassal davlat harbiy boshliqlariga turli unvonlar va yer mulklar berilgan. Ular o'z qo'shinlarini oziq- ovqat , quroil-yaroq bilan ta'minlangan va ularning safini to'ldirganlar ham. "Ayni Akbariy" asari muallifi Akbarshohning mohir sarkardalaridan biri Abulfazl navkarlarning saltanatga bo'ysunish darajasiga ko'ra quyidagi turlarga bo'ladi:

1. "Ahadi" navkarlari. Bu guruhga mansub navkarlar eng oliy toifaga mansub hisoblanar va faqat podshohning maxsus farmoni asosidagina harakat qilar edi Ularga devonbegi va baxshi lavozimidagi harbiy mansabdor qo'mondonlik qilar va bu qo'shinga navkarlar podshoh nomidan harbiy xizmatga olinar edi. "Ahadi" navkarlari yaxshigina maosh ham olishgan. Masalan, oddiy otliq sarboz 12-15 rupiy olsa, ahadi navkarlaridagi sarbozlarga 500rupiy to'lashgan Ahadi navkarlar atrofida bo'lib, Akbarshoh davrida ularning soni 12mingga yetadi.
2. "Barvardi" navkarlari. Navkarlarning bu turlari ham eng mohir sarbozlardan iborat bo'lib ,ular o'z otlariga ega emas edilar . Ular asosan , ichki tartibni saqlashda hozirgi politsiya o'rnida foydalanishgan.

3. "Ko'maki" navkarlari. Bu toifadagi navkarlar zaxirada saqlanar va jang jarayonida zarur bo'lgan joylarga yuborilgan.

4. "Dohili" navkarlari. Harakatdagi muntazam armiyaning asosiy poydevorini mana shu toifadagi qo'shinlar tashkil etgan. Bu turdagi navkarlar o'z qo'shiniga ega bo'lmagan lashkarboshilarga birlashtirilib,ularning otlariga maxsus tang'a bosilgan. Bu navkarlar ham podsho nomi bilan xizmatga olinsada ,ammo xizmati davomida sarkardalar ixtiyorida turar edi. Bu navkarlarning soni Akbar davrida 25ming , Jahongir va Shoh Jahon davrioda 300minggacha yetgan.Umuman ,saltanatning umumiy qo'shinlari soni 400mingga yetar edi.Dohili askarlarining eng yaxshisini otliq qismlar tashkil etib, ular ham 2ga bo'lingan:

1)Burong'ir toifasi –ot,kiyim-kechak,qurol-yaroqni hukumatdan olar edi.

1.1. 2) Silador toifasi- o'zlarining ot,kiyim-kechak,qurol-yaroqlari bilan kelishgan.

5.Kavaleriya. Boburiylar qo'shining eng yaxshi qismini kavaleriya tashkil qilgan. Ular ham "Dohililar" kabi Burong'ir va Silador toifalariga bo'linar edi. Suvoriylar otlarning sifatiga ko'ra toifalarga ajratilgan. Boburiylar qo'shinida ko'proq turkey va chopqir tozi otlari ardoqlangan. Shu bilan bir qatorda arabiy, forsiy, muzanna, Yabu va Jangla deb toifalanadigan otlardan ham foydalanishgan . Suvoriylar otlari miqdoriga ko'ra ham toifalangan.

A) 2 otli navkar- Duasapa

B) 1 ta o'tli -Yakaspa

Ayrim hollarda 2 navkar bitta otdan foydalangan holatlar ham bo'lib' ular ular nimaspa (yarim o'tliq) deb atalgan.

6. Piyoda askarlar. Piyoda askarlar 2 qismga

1.Miltiqchilar(Bandoqchilar)

2.Qilichbozlar (shamshirbozlar) bo'linar edi. Ular kamon , o'q- yoy va nayzalardan mohirlik bilan foydalana ham olishgan. Piyodalalrdan ayniqsa Akbar davrida yaxshi foydanilgan.

7. Jangchi fillar. Boburiylar qo'shinida alohida o'rin tutar edi. Fillar sifati va egasining jang mahoratiga ko'ra , 7 xil toifaga bo'lingan. Akbarshoh davrida jangchi fillar soni 50mingtagaca yetgan va Bengal viloyatida maxsus jangchi fillar guruhi saqlanar edi. Fillar faqat janglarda emas, yuk tashishda ham foydanilgan.

8. Artilleriya . Bobur Mirzo Hindistonga juda kuchli artilleriyasi bilan kirib kelgan. Akbarshoh davrida yanada takomillashtirilgan. Uning davrida ulkan zambaraklar tayyorlanadi va ishga solinadi. Shu bilan bir qatorda fil yoki tuya o'rkachiga o'rnatila oladigan kichik to'plar ham ixtiro qilingan .Doktor R. P .Tripatning yozishicha ,Akbarshoh

artelleriyasidan Osiyoda turklar artelleriyasidan keyin turar edi. To'plar turli hajmda bo'lib , og'ir zambaraklarni fillar sudrab yurar edi. Zambaraklar asosan podshohning qo'mondonligida , ba'zan esa sarkardalar boshliqligida jangga kirgan . Harbiy dengiz va daryo floti rivojlanmay , harbiy dengiz va daryo flotidan iborat bo'lib, asosan Bengal viloyatida foydanilgan. Shaharning maydoni 5milyadan 20 milyagacha bo'lgan keng hududlarga yoyilar edi .Bu shaharda 100-200ming kishilik qo'shin istiqomat qilar edi. Eng diqqatga sazovor joyi shundaki bu ulkan chodir va o'tovlardan iborat shaharni barpo etish bor yog'i 4soat vaqtni talab etar edi.

Xulosa qilib aytganda Zahiriddin Muhammad Boburning Hindistonni qo'lga kiritishi tufayli buyuk o'zgarishlar bo'ldi. Boburshohning yuragi ba'zan Vatanni-Andijonni qumsab tursa ham , vaqti soati kelib boqiy dunyoga ketgunicha hayotining qolgan qismini Hindistonda bunyodkorlik , davlat va ma'muriy ishlarni odilona hal qilish bilan o'tkazdi .Boburiylar butun dunyoga mashhur bo'lgan tarixiy obidalarni bunyod etdilarki , ular hozirda ham dunyoni lol qoldirib kelmoqda. Bobur va boburiylar xalqimizning buyuk farzandlaridir. Ular o'zlarining serqirra faoliyati va ijod durdonalari bilan jahon madaniyati tarixiga munosib hissa qo'shdilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G'ofurjon Satimov :Markaziy Osiyo va Hindiston tarixida Boburiylar davri
2. .Zahiriddin Muhammad Bobur ensiklopediyasi. Toshkent : sharq , 2014.
3. Qayumov P. Qo'qon tarixi va adabiyoti . Toshkent . Tamaddun , 2011
4. Sharafiddin Ali Yazdiy "Zafarnoma "Toshkent : sharq ,1997